

Образац 3.

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације и о одређивању ментора

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 186/15-пречишћени текст и 189/16), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

„Теологија инкултурације и њено место у православном мисионарском богословљу“

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

теологија

НАУЧНА ОБЛАСТ _____

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ведран (Зоран) Голијанин

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

Универзитет у Источном Сарајеву,
ПБФ – Фоча, мастер студије

3. Година завршетка _____ 2013
претходног нивоа студија: _____

4. Година уписа на докторске студије: _____ 2016

5. Назив студијског програма
докторских студија: _____

теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Зоран Крстић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. "Il nuovo incontro della Chiesa Ortodossa Serba con la modernità", *Lateranum* 08-LXXIV-3, Рим 2008., 595-605, (ЕРИИ, М 22 – 5)
2. „Historia magistra vitae est“, *Теме, часопис за друштвене науке*, XXXIV бр. 1, Ниш, јануар-март 2010. 239-250 (М 24 – 4)
3. How to preserve and promote the values and the identity of Europe facing globalization?, *Θεολογία*, 3/2011., Атина, 277-281 (ЕРИИ, М 22 – 5)
4. "Faith and/or Culture? Traditional Believers as Pastoral Problem and Challenge", годишња интернационална конференција ЈУНИР-а (Југословенско удружење за научно проучавање религије), рад у целини прочитан на пленарној седници, објављен у целини у зборнику са конференције *Orthodoxy from an empirical perspective*, 153-163 (М 31 – 3)
5. "L'avenir du Christianisme en Europe", *Istina*, Centre d'etudees Istina, Paris, 2011. 37-47 (М 14 – 4)

Наставно-научно веће

Обавештавамо вас да је

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 18.2.2019. размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 5. Седници у школској 2018/2019, одржаној 18.2.2019. године, донело је следећу

Веће доноси
ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације **Ведрана Голијанина** под насловом "Теологија инкултурације и њено место у православном мисионарском богословљу" у саставу: **др Предраг Драгутиновић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Златко Матић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Растко Јовић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

Епископ проф. др Игнатије Мидић
декан

Извештај Комисије
за одобрење теме докторске дисертације
кандидата Ведрана Голијанина под насловом:
Теологија инкултурације и њено место
у православном мисионарском богословљу

Дана 29. септембра 2018. године студент докторских студија Ведран Голијанин, одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Теологија инкултурације и њено место у православном мисионарском богословљу“ пред Комисијом у саставу: проф. др Предраг Драгутиновић, (председавајући), доц. др Златко Матић и доц. др Растко Јовић.

Докторант Ведран Голијанин је у првом делу писаног *Образложења теме* истакао релевантност и важност овако проблематизоване дисертације. Примарни предмет истраживања докторског рада јесте мисиолошки феномен који је у римокатоличкој теологији познат као *инкултурација*, док се сличан концепт у протестантској теологији назива *контекстуална* или *контекстуализујућа теологија*. С обзиром на то да је мисиологија, или мисионарско богословље, дисциплина која се тек формира у оквиру српске теологије, неопходна је једна студија која би била посвећена инкултурацији као неизоставном елементу чина проповеди Јеванђеља. Православни теолози нису се активно бавили инкултурацијом или контекстуалном теологијом, тј. не постоји неки посебан „православни“ еквивалент овим појмовима. Ипак, многи православни теолози приметили су да није само недостатак теолошког разматрања инкултурације већ и изразито слаба инкултурација у православним мисијама разлог стагнације православља у новијем добу.

Кандидат је показао свест о проблемима у процесу инкултурације, наводећи их као синкретизам, прозелитизам и секуларизација. Посебно је питање до које мере је мисија инкултурација заиста оно што би требало да буде, а од које она није ништа друго него израз синкретизма. Ово актуелно питање јесте један од изазова и за самог кандидата јер на њега не постоји један општеприхваћен одговор. Док је за антропологе синкретизам позитиван феномен, заслужан за нове стимулације у историјском развоју религија, дотле је за теологе он обавезно негативан.

У свом *Образложењу*, кандидат је наговестио у ком правцу ће развијати основне смернице које изграђују оквир православне мисиологије. У том смислу, духу православне теологије, по речима докторанда, одговарало би разликовање откривењског и религијског дела хришћанства: синкретизам (у позитивном смислу) могућ је само на плану религијског дела, али никако на плану Откривења. То значи да је могуће прихватити уметност, одређене обичаје, па чак и поједине ритуале, уколико они својим формом нису превише страни црквеном духу. Колега Голијанин је указао да ће његов рад бити посвећен не само инкултурацији као изласку Цркве у свет, него и питањима која се тичу унутрашње

мисије Цркве, тј. поновној инкултурацији хришћанства у секуларизованом друштву, односно *реинкултурација*.

Расправљајући о дисертабилности саме теме, чланови комисије су кандидату указали на неопходност да буде посебно обазрив у теолошком вредновању мисиологије и примени одређених незаобилазних предањских категорија (са посебним освртом на проблематику именовања хришћанског Бога). Наиме, рад поред социолошких и културолошких проучавања, мора бити дубоко утемељен у теолошком контексту. Стога је Комисија посебно саветовала кандидату да мора посветити неопходну пажњу питању језика као вишеструкој реалности. Дакле, језик мора заузети посебно место у раду, као она стварност која се изражава кроз уметност, науку и културу уопште. Опасности са којима ће кандидат да се суочи јесте разумевање инкултурације, тј. опасности да она буде схваћена као одређени вид хегемонистичког приступа европске цивилизације према другим културама. Стога је докторанду указано на неопходност да промишља кроз две парадигме, тј. да износи перспективу мисионара (оних који инкултурирају) са једне стране, али и оних који су инкултурисани, са друге стране. Нарочит је неопходно да се посвети пажња језику и свим његовим аспектима.

Поштујући научне принципе, кандидату је посебно препоручено да буде што објективнији и критичнији према сваком изнетом богословском промишљању резултата свог рада. Све примедбе чланова комисије су имале за циљ да продубе и самим тим побољшају квалитет истраживања, као и да кандидати помогну да увиди многоструке аспекте задате проблематике.

Докторанд Ведран Голијанин успешно је одговорио на питања чланова Комисије, прихватајући њихове примедбе. Комисија закључује да је тема која је предложена за тезу докторског рада дисертабилна. Такође, закључено је да кандидат поседује неопходне компетенције за њену успешну обраду.

У Београду, 13. 11. 2018.

Чланови Комисије

1. -----

Проф. др Предраг Драгутиновић

2. -----

Доц. др Златко Матић

3. -----

Доц. др Растко Јовић

Број 4/203
Датум 10.9.2018 год.
БЕОГРАД

Образац 2.

ПРИЈАВА
ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Име (име родитеља) и презиме Зедран (Зоран) Томјанић
2. Студијски програм Докторске студије
3. Школска година уписа на студијски програм 2016/2017
4. Број индекса 16/3012
5. Претходно образовање кандидата (основне и мастер студије): Универзитет у Источном Сремју, Православни богословски факултет, Фотса
6. Радни наслов теме докторске дисертације Теологија инкултурације и њено место у православном мисионарском дискурсу
7. Научне области које обухвата тема докторске дисертације Трихотична теологија, христичка социологија, мисологија
8. Контакти (телефон, мобилни телефон, e-mail): +38766949175
vedrangolijanin1@gmail.com

Прилози:

- Образложење теме (научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекиване резултате, методе истраживања и списак стручне литературе која ће се користити)
- Биографија кандидата
- Библиографија кандидата
- Изјава да предложеној тему кандидат није пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству
- Мишљење одговарајућих етичких комитета о етичким аспектима истраживања, уколико је предвиђено посебним прописима.

Подносилац пријаве

Зедран Томјанић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Област истраживања:
Хришћанска социологија, примењена теологија

Тема:
Теологија инкултурације и њено место
у православном мисионарском богословљу

Ментор:

Проф. др Зоран Крстић

Кандидат:

Ведран Голијанин
16/3012

Београд, 2018.

Предмет истраживања и основно образложење теме

Примарни предмет истраживања докторског рада јесте мисиолошки феномен који је у римокатоличкој теологији познат као *инкултурација*, док се сличан концепт у протестантској теологији назива *контекстуална* или *контекстуализујућа теологија*. С обзиром да је мисиологија, или мисионарско богословље, дисциплина која се тек формира у оквиру српске теологије, неопходна је једна студија која би била посвећена инкултурацији као неизоставном елементу чина проповеди Јеванђеља. У православној мисиолошкој литератури овај феномен није систематски обрађен, нарочито не на српском језику, тако да би систематска студија о инкултурацији могла допринети јаснијем дефинисању мисионарске и друштвене стратегије православних цркава у будућности, како у хришћанским тако и у нехришћанским културама.

Постављање основног питања, а то је суштина феномена инкултурације, већ на почетку постаје компликовано због великог броја њених дефиниција. Једна основна дефиниција, са којом би се сложила већина мисиолога, јесте да је инкултурација мисионарски метод који уважава културу онога коме се проповеда хришћанство. Међутим, сва остала питања о инкултурацији имају различите одговоре: у којој мери је могуће прихватити нехришћанске културе, шта је на хришћанској страни могуће променити приликом инкултурације, где је граница између инкултурације и синкретизма, итд. Оно што додатно отежава успостављање јединственог модела инкултурације јесу разлике међу културама. Наиме, инкултурација у сваком појединачном случају подразумева „конверзацију два партнера – један је универзално Јеванђеље или фундаментална 'блага вест', док је други културна јединственост сваког контекста у којем се та вест може чути“.¹ Другим речима, постоји онолико инкултурација колико и сусретâ хришћанства са разним народима. То, ипак, не значи да се из општег феномена инкултурације не могу извући одређене теме које су важне у највећем броју случајева и које је неопходно посебно размотрити, а то су, нпр. питање Божијег имена, схватање Христове мисије, проблем култа предака, итд. У свим овим темама на једној страни

¹ Carl F. Starkloff, „Inculturation and Cultural Systems (part one)“, *Theological Studies* 55 (1994): 69.

стоји истина Откривења, а на другој резултати човекове креативности; полазећи од основног хришћанског схватања да је свако богоугодно дело, па тако и дело мисије, резултат сарадње између Бога и човека, закључујемо да је инкултурација, заправо, „умеће да вишеструко, полидимензионално и на еклисијално осмишљен начин пројављујемо енергије божанског кроз елементе људског стваралаштва“.²

Већ је митрополит Јован Зизјулас 1999. године истакао да је основни проблем с којим ће Црква у будућности морати да се суочи управо проблем инкултурације, али и да је то проблем с којим се Црква одувек суочавала.³ Заиста, сва разматрања о сусрету ране Цркве са јеврејским и хеленистичким светом, као и о односу хришћанства и философије, нису ништа друго до расправе о инкултурацији. Инкултурација је била неизоставан део мисионарског жара првих хришћана који су, како примећује Мајкл Грин, „евангелизацији давали приоритет. Они су њу стављали на прво место, док су код нас евангелизам и евангелизација у доњем делу списка наших приоритета, ако су уопште и присутни“.⁴ Неопходан је, дакле, препород мисионарског духа, сличан враћању Оцима у 20. веку. Овај заокрет ка мисионарству мора да се оствари на два плана: први је академски, тј. у оквиру мисиологије, а други је практични, тј. у делу мисије. Први корак подразумева оспособљавање младих теолога да постану проповедници Речи Божије, и то кроз озбиљно изучавање култура и религија, док други подразумева адекватан приступ слушаоцу Јеванђеља. Паул Тилих примећује да се хришћански проповедници за своје неуспехе често правдају тиме што је хришћанство за нехришћане „камен спотицања“. Постоје, међутим, два камена спотицања: један је неспособност мисионара да уважи свог саговорника, док је други, прави камен спотицања – Јеванђеље Христово: „Trebamo prevladati krivi kamen spoticanja kako bismo ljude mogli privesti k pravom kamenu spoticanja i učiniti mogućom istinsku odluku.“⁵

Такође, инкултурација уздиже теолошко разумевање мисије на један виши ниво. За разлику од простог схватања мисије као проповеди Јеванђеља у класичној

² Богдан Лубардић, „Хришћанство, инкултурација и биће књиге, – од језика до Личности“, *Богословље* (2000): 123.

³ John Zizioulas, „The Orthodox Church and the Third Millennium“ (lecture presented at Balamand Monastery, December 4, 1999), приступљено 29. јула 2018. године, <http://theology.balamand.edu.lb/index.php/local-events/738-zizioulaslecture>

⁴ Мајкл Грин, „Евангелизација некад и сад – изазови“, *Богословље* 2 (2012): 30.

⁵ Paul Tillich, *Teologija kulture* (Rijeka, Sarajevo: Ex Libris, Synopsis, 2009), 179.

пасторалној и мисионарској теологији, у којима се скоро сва пажња посвећује проповеднику, само увођење појма „инкултурација“ у расправу узрокује радикалан заокрет ка ономе који слуша и прихвата науку Христову, тј. заокрет ка пуноћи његове егзистенције, како на индивидуалном тако и на друштвеном плану, рачунајући и драматичан потрес његовог бића у сваком погледу када се деси ово прихватање. Колико човеково крштење потреса читаво друштво у којем живи сведоче велике недаће свих обраћеника у иноверним културама. Управо због тога теологија „мора да истражи (културне) системе да би одредила пут којим ће 'блага вест' утицати на све димензије друштва“.⁶ Колонијализам је био праћен мисијама које су већином игнорисале културне особености нехришћанских народа; од новокрштених се очекивало да напусте не само стару веру већ и стару културу, а то је неретко значило изопштавање новокрштеног из локалне заједнице. Метод инкултурације не толерише овакву врсту проповеди већ инсистира на *оваплоћењу* хришћанства у локалну културу. Како одлично примећује Панделис Калаидзидис,

оно што је од апсолутно виталног значаја за православље јесте његово укључивање и интеграција у сваку појединачну културу (инкултурација), другим речима, не само превод (у ужем смислу речи) наших библијских и богослужбених текстова на локалне језике, већ и „превођење“ (у више инклузивном смислу те речи), и отеловљење целе црквене традиције у локалним културама, односно „превођење“ у локалне културе наше дубоке Христологије и теологије Оваплоћења, наше Тројичне теологије и њеног смисла за личности и лично заједништво, наше богате и лепе богослужбене и литургијске традиције.⁷

Ове речи одлично приказују циљ инкултурације. Мисија није само евангелизација појединаца већ и евангелизација њихове културе, тј. њиховог личног и друштвеног начина живота. Архиепископ Анастасије Јанулатос, искусни православни мисионар, говори да се приликом сусрета хришћанства са неком културом дешавају три ствари: један део културе се у потпуности прихвата, нпр. језик, док се други део у потпуности одбацује, нпр. политеизам. Међутим, „постоји и трећи део који треба преобразити. Рекао бих 'крстити'. Користећи се њиме, али

⁶ Starkloff, „Inculturation and Cultural Systems 1“, 81.

⁷ Панделис Калаидзидис, „Православна теологија мисије: суочавање са изазовима глобалног света“, *Богословље* 1 (2018): 75.

дајући му ново значење“.⁸ Управо је то истинско „превођење“ хришћанства које помиње Калаидзидис. Индикативна је чињеница да су све мисије, православне и инославне, у којима је практиковано ово „превођење“ (инкултурација), биле изузетно успешне. У случају православних, мисија Светог Николаја Касаткина у Јапану је увек добар пример. Овај равноапостолни светитељ није од Јапанаца захтевао да уз прихватање православне вере прихвате и руску културу, чак супротно: инсистирао је да остану Јапанци, одани својој земљи и култури, чак и током Руско-јапанског рата. Реч је, заправо, о следовању новозаветном моделу; један католички теолог Африканац о томе каже следеће: „Као што незнабошци нису морали да постану Јевреји да би потом постали хришћани, тако ни Африканци не морају да постану Европљани да би потом постали хришћани.“⁹ То значи да је свака култура способна да прихвати Јеванђеље и да буде христијанизована, остајући добрим делом оно што је и раније била. Није реч, међутим, само о прихватању језика, већ и о прихватању добрих обичаја, философских традиција, уметности, итд. По речима Радована Биговића: „Сваки народ има право да у категоријама своје културе и језика прима Јеванђеље. (...) Хришћанско јединство не подразумева унификацију и монизам већ слободу и различитост“.¹⁰ Слично тврди и Јован Мајендорф, пишући о неопходности јеванђелске љубави према онима којима се саопштава Христова наука: „И данас љубав такође значи да се прихвати народ онакав какав јесте, и да они желе да прихвате Христа. То не подразумева било какво национално и културолошко отуђење.“¹¹ Тако је признање важности човековог културног идентитета у делу мисије, заправо, почетак теологије инкултурације. Да би престало бити „туђе“, хришћанство мора да се оваплоти у условима нове културе. Тек када се истина Јеванђеља саопшти људима на начин који им је културолошки „познат“, постаје им могуће да адекватно одговоре на

⁸ Анастасије Јанулатос, „Православно виђење: како разликовати истинску мисију од прозелитизма“, *Логос* (2006): 221.

⁹ Vincent Ntrie-Akpabi, „Inculturation as Self-Identification: An African in Search of Authentic Christian Identity. A Theological Enquiry Among the Ewe of Ghana“ (dissertação final, Porto: Universidade Católica Portuguesa, Faculdade de Teologia, 2016), 20.

¹⁰ Радован Биговић, *Црква и друштво* (Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ, 2000), 186.

¹¹ Јован Мајендорф, *Сведочење (хришћана) свету* (Краљево: Епархијски управни одбор Епархије Жичке, 2007), 169-170.

Христов позив. Тада је и одбацивање Јеванђеља само привремено јер се дешава, по Тилиху, „u trenutku u којем se оно рођије укорјенјивати u њима“.¹²

Приликом сваке расправе о инкултурацији, неопходно је имати на уму (већ поменуто) чињеницу да се никада не може говорити о култури уопште. Свака мисија, па тако и сваки процес инкултурације, има своје особености које, истина, понекад могу бити опште, али су најчешће специфичне и важе само за одређену културу. Због тога је тешко говорити о одређеној теми везаној за инкултурацију без освртања на мисионарска искуства из, нпр. Кине, Индије и Африке, али и из старих европских мисија. С обзиром на изобиље сведочанстава и релевантне литературе, у овом раду ће посебна (мада не и искључива) пажња бити посвећена модерним мисијама у високо развијеним азијским цивилизацијама (индијска, синичка и јапанска). Поред наведеног разлога, овим мисијама је неопходно посветити пажњу и због тога што су у њима до изражаја дошли сви битни аспекти инкултурације, али и због тога што се, у њиховим случајевима, хришћанство први пут након много векова сусрело са културама које су биле једнако развијене као и хришћанске европске културе. Тилих је о овоме писао: „Poteškoća s visoko razvijenim religijama Azije, primjerice, nije toliko u tome što odbacuju kršćanski odgovor *kao odgovor*, već u tome što njihova ljudska narav nije tako oblikovana da postavljaju pitanja na koja Evangelje nudi odgovor.“¹³ Овакво стање је подстицало мисионаре да развију проповедничке методе које су и еволуирале у теологију инкултурације и контекстуалну теологију. На другом месту, расправа о инкултурацији неизоставно подразумева испитивање и делимично уважавање религиозних традиција народа којима се проповеда. Ово је посебно битно када је реч о проповедању у развијеним цивилизацијама јер, како примећује велики протестантски мисиолог Хендрик Крамер, „ове велике нехришћанске религије треба првенствено схватити као комплексне цивилизације и друштвене структуре“.¹⁴ Дакле, потпуно одбацивање свега што долази из будизма, хиндуизма, таоизма или конфуцијанизма значило би и потпуно одбацивање како културних тако и генерално цивилизацијских

¹² Tillich, *Teologija kulture*, 169.

¹³ Tillich, *Teologija kulture*, 172.

¹⁴ Hendrik Kraemer, *The Christian Message in a Non-Christian World* (New York, London: Harper & Brothers, 1938), 286.

особености људи којима се проповеда. Неопходно је пажљиво приступити овим верским системима да би се у њиховој софистицираној религиозној философији пронашло оно чиме се може „превести“ хришћанска истина.

Основне хипотезе рада

- Хришћанска мисија је дијалог Јеванђеља са целокупним човековим бићем, укључујући и његов културни идентитет. Као што прихватање Христа подразумева унутрашњи преображај човека, без видљиве промене његовог облика, тако и християнизација културе значи мењање њеног усмерења, а не њене форме.
- Однос хришћанства и културе може се изразити у неколико модела. Аутор одбацује моделе који првенствено истичу антагонизам између хришћанства и културе и прихвата модел који афирмише културу као продужетак човековог бића.
- Православна еклисиологија пружа идеалан оквир за инкултурацију, с обзиром на уважавање пуноће локалних цркава са свим њиховим културним особеностима, уз истовремено истицање јединства вере у једном Христу.
- Ранохришћанска апологетика пружа добре смернице за прихватање позитивних елемената културе, првенствено кроз изворно стоичко учење о семеним логосима, тј. о искрама Божије истине у свим народима. Инкултурација подразумева проналажење ових „искри“ и указивање на њихов прави смисао у Богу.
- Хришћанство се састоји од откривењског (непроменљивог) дела, који је саопштен од Бога и који је апсолутан, и религијског (променљивог) дела, који је људски одговор на Откривење, увек културолошки условљен, и који није апсолутан. У инкултурацији је могуће прилагођавати религијски, али не и откривењски део.
- Не постоји универзална теолошка терминологија. Локалним теолозима треба омогућити да помоћу философије њиховог поднебља формирају адекватне изразе хришћанских истина. У том процесу не треба зазирати од модификовања значења одређених термина, што се дешавало и у историји ране Цркве. Неопходно је, међутим, остати у духу Писма и Предања.
- С обзиром да је сваки основни израз човековог бића увек симболичан (језик, мит, уметност, религија), а сваки симбол је усмерен ка нечему што га превазилази и што

је тешко (или немогуће) исказати непосредно, инкултурација је умеће „преусмеравања“ значења симбола, без њиховог одбацивања или мењања форме.

– Разлика између инкултурације и синкретизма, што је један од основних проблема везаних за ову тему, јесте у томе што инкултурација не подразумева прилагођавање или мењање откривењског дела хришћанства.

– Црква је дужна да обнови мисионарску делатност, што ће се најпре постићи развијањем мисиологије и теологије инкултурације у групи практичних богословских предмета, а потом и стварањем мисионарских организација које би биле усмерене ка иновацијама.

– Инкултурација није процес са јасним крајем. Сведочанство томе је стање савремене европске цивилизације која је истовремено и хришћанска и секуларна; на једној страни је приметна борба за маргинализовање хришћанства, док се на другој уочава пораст религиозности, што ствара озбиљне културолошке и генерално цивилизацијске проблеме. У таквој ситуацији неопходно је говорити о *реинкултурацији* хришћанства.

Структура рада

Увод

1. Хришћанске интерпретације културе и религије

- 1.1. Култура и њени саставни елементи
- 1.2. Хришћанство и култура: основни типови односа
- 1.3. Тилихова теологија културе
- 1.4. Хришћанска критика религије
- 1.5. Хришћанство као рекапитулација религија
- 1.6. Инкултурација и слични социолошки и теолошки термини

2. Инкултурација: појам, историја и различити приступи

- 2.1. Светописамска сведочанства
- 2.2. Рана Црква и њено културно окружење

- 2.3. Инкултурација у великим европским мисијама
 - 2.4. Римокатоличко схватање инкултурације
 - 2.5. Протестантско схватање контекстуалне теологије
 - 2.6. Православна виђења инкултурације
3. Инкултурација кроз призму теорија о религијском симболизму
- 3.1. Симболички облици у философији Ернста Касирера
 - 3.2. Теорија о религијском симболизму Паула Тилиха
 - 3.3. Смисао симбола у православној теологији
 - 3.4. Инкултурација као преусмеравање значења симбола
4. Превођење хришћанских теолошких појмова у нове културне контексте
- 4.1. Језик као откривењски медијум
 - 4.2. Временски симболи
 - 4.3. Имена Божија
 - 4.4. Христос, Богородица и светитељи
 - 4.5. Култ предака
 - 4.6. Поштовање националних великана
 - 4.7. Контекстуализација теологије
5. Проблеми у процесу инкултурације
- 5.1. Инкултурација и синкретизам
 - 5.2. Инкултурација и прозелитизам
 - 5.3. Реинкултурација хришћанства у секуларизованом свету

Закључак

Резиме

Библиографија

Композиција рада

Први део рада биће посвећен прецизирању термина и основних концепата у расправи о инкултурацији. Најпре је потребно изнети основне дефиниције културе, етимологију речи, итд. Једну занимљиву теорију изнео је амерички антрополог Клифорд Герц који је културу тумачио управо кроз призму симболичких облика.¹⁵ Његову теорију о култури, састављеној од елемената идеологије, религије, уметности и здравог разума, већ је (успешно) сместио у контекст инкултурације Карл Старклоф у своја два чланка под називом „Инкултурација и културни системи“.¹⁶ Тако дефинисана култура може се потом размотрити у односу са хришћанством. Добра полазна тачка за ову расправу јесте капитална студија *Христос и култура* (*Christ and Culture*) аутора Ричарда Нибура,¹⁷ који је у историји препознао следеће врсте односа: Христос против културе, Христос културе, Христос изнад културе, Христос и култура у парадоксу и Христос који преображава културу. Негативно виђење културе карактеристично је за хришћанство са појачаним есхатолошким осећајем; култура се у том случају посматра као нешто неприродно и недостојно освећења. Иако ће ове теорије супротстављати саму људску природу и културу, Флоровски исправно тврди да „ми у ствари не познајемо људску природу одвојену од културе, макар и најмање културе. Може се тврдити да култура уопште није вештачка, него да је пре проширење људске природе, проширење којим људска природа достиже своју зрелост и потпуност, тако да је 'без-културни' живот у ствари 'полу-људски' живот“.¹⁸ Због тога је безобзирно одбацивање културе неприхватљиво, а од свих Нибурових модела односа Христа и културе најприхватљивија би била комбинација „Христос изнад културе“ и „Христос који преображава културу“, тј. да је дилема „Христос или култура“ лажна и да је културу могуће осветити или преобразити благодаћу Божијом. Поред Нибурових модела, често се помиње и модел Паула Тилиха, сличан поменутој прихватљивој комбинацији, с тим што он

¹⁵ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, Inc., 1973.

¹⁶ Carl F. Starkloff, „Inculturation and Cultural Systems (part one)“, *Theological Studies* 55 (1994): 66-81. Carl F. Starkloff, „Inculturation and Cultural Systems (part two)“, *Theological Studies* 55 (1994), 274-294.

¹⁷ H. Richard Niebuhr, *Christ & Culture*. New York: HarperCollins Publishers, 2001.

¹⁸ Георгије Флоровски, *Хришћанство и култура* (Београд: Логос, 2005), 7-8.

говори о три врсте културе: аутономној, хетерономној и теономној. Тилихова теономна култура није она у којој је човек закон сам себи (аутономна култура) или она у којој се човеку закон намеће споља (хетерономна култура), већ она која се темељи на закону Божијем већ присутном у човеку. Наравно, теономна култура је пре циљ него констатовање ситуације, али такав циљ којем треба да стреми и инкултурација у иноверним културама и реинкултурација у хришћанским културама.

Однос хришћанства и религије је другачији и садржи више антагонизма. Сажет преглед негативних ставова православних теолога према религији износи Василиос Макридис у свом чланку „Религија, Црква и православље“.¹⁹ На пример, Јован Романидис сматра да је религија неуро-биолошка болест која „настаје због кратког споја између духа у човековом *срцу* (или, према Оцима, његове ноетске енергије) и мозга“.²⁰ Наиме, овај „кратки спој“ узрокује да човек почиње да меша Творца и творевину, па зато Црква, заправо, *лечи* човека од религије. Романидисова критика религије је у овом погледу слична Бултмановој критици библијске митологије. И Паул Тилих сматра да религија, као човекова „крајња заокупљеност“ (*ultimate concern*), може да добије погрешно усмерење и тако постане „демонска“. Због тога је неопходно разликовати откривењски и религијски део хришћанства или хришћанство као веру и хришћанство као религију. Како је већ речено, религијски део је културолошки условљен и не може бити апсолутан; уколико одређене снаге унутар Цркве проглашавају религиозни део апсолутним, онда људску реч проглашавају једнаком Божијој Речи и ефикасно онемогућавају инкултурацију. Хришћанска религиозност је добра само уколико је добро усмерена. Нехришћанска религиозност је, пак, нужно погрешна због тога што је лишена откривењског дела који даје добро усмерење, али је општој људској религиозности и духовности могуће остварити преображај у Цркви путем инкултурације. Владика Атанасије Јевтић о томе пише: „Што се пак Хришћанства

¹⁹ Василиос Н. Макридис, „Религија, Црква и православље: критика религије с православног становишта“. У Василиос Н. Макридис, *Културна историја православља и модерност*, 58-96. Београд: Фондација Конрад Аденауер, Хришћански културни центар др Радован Биговић, 2014.

²⁰ John S. Romanides, „The Sickness of Religion and Its Orthodox Cure“, *Orthodoxy and Religion*, No. 1618 (November 2005), 3-4. Приступљено 4. августа 2018. године, http://www.oodegr.com/english/psyxotherap/Romanides_sickness_of_religion.htm

тиче, треба истаћи да је оно 'рекапитулација' свих религија и истовремено превазилажење свих религија. Хришћанство је есхатолошка форма религије. Јер, све остале религије су ипак појава *овога* света, а са основном чињеницом Хришћанства – оваплоћењем Бога у Христу јавио се у *овом* свету стварно *онај* свет – Божански. Зато је Хришћанство више него религија.²¹

Последњи део првог поглавља треба да изнесе кратко поређење термина инкултурација са одређеним социолошким терминима, какви су енкултурација и акултурација, као и са сличним теолошким терминима.

Циљ другог поглавља јесте да истражи историју инкултурације, почевши од новозаветних и раних светоотачких сведочанстава, па све до савремених схватања у римокатоличкој, протестантској и православној теологији. Што се тиче Светог Писма, најважнији путокази ка теологији инкултурације налазе се у посланицама Светог Апостола Павла и у Делима апостолским. Неки важнији примери су Педесетница, Апостолски сабор, виђење у Троади, беседа Апостола Павла на Ареопагу, итд. Укратко, новозаветни списи се одликују отвореношћу према културама и сведоче о отеловљењу хришћанства у грчко-римском свету, па Крамер на основу тога закључује да су и данас „нове инкарнације и адаптације хришћанства (...) природне и легитимне“.²² У раној Цркви је постојала жива свест о једнодушности целокупног људског рода у очекивању обећаног Спаситеља, тј. не само међу Јеврејима него и међу незнабошцима. Флоровски тврди:

Очигледно је да је ова хеленска цивилизација на изврстан начин сазрела и била припремљена за „обраћање“, и може се чак сматрати, опет на изврстан начин, неком врстом *praeparatio evangelica*, а савременици су били свесни те околности. Већ је Апостол Павле ово наговештавао, а апологети другог века и рани Александринци нису се устручавали да укажу на Сократа и Хераклита, па и на Платона, као на претече хришћанства.²³

Списи раних апологета, нпр. Светог Јустина мученика и филозофа, одличан су пример ове хришћанске инклузивности и спремности за инкултурацију. Културу

²¹ Атанасије Јевтић, *Философија и теологија* (Врњачка Бања: Свети Симеон Мироточиви, 1994), 238.

²² Kraemer, *The Christian Message*, 313.

²³ Флоровски, *Хришћанство и култура*, 17.

не треба одбацивати већ прихватити и осветити, нарочито добре плодове философије, а Свети Јустин овакав став правда познатим речима: „Дакле, све што било ко каже добро, припада нама хришћанима.“²⁴ То изворно хришћанско расположење или, како га назива Тилих, принцип универзалности, увек је био у супротности са принципом партикуларности,²⁵ што се јасно види, нпр. у Тертулијановим списима. Ипак, победу је у овом првом хришћанском дијалогу са незнабожачком културом однео принцип универзалности. Митрополит Зизјулас наводи само неке од многих примера првобитне инкултурације:

У случају богослужења, много тога је прихваћено и христијанизовано, нпр. празници повезани са природом, разни ритуали, итд. (...) Философска терминологија је без оклевања позајмљивана и кориштена у теологији. (...) Ништа од тога није било науштрб Јеванђеља. (...) Другим речима, инкултурација може и мора да подразумева употребу свих форми одређене културе, под условом очувања основних аспеката библијског светоназора.²⁶

Процес инкултурације био је успешан и у великим европским мисијама, нпр. у мисији Свете браће Кирила и Методија међу Словенима. Међутим, већ је у њихово време приметна тенденција ка издвајању појединих култура као светих и привилегованих у односу на остале, нпр. у учењу тројезичне јереси. Хришћанство се све више почело поистовећивати са културом (или културама) на територији Римске империје, што је у каснијој историји узроковало огромне мисионарске проблеме. Белачки супрематизам и евроцентризам су девијације од којих се ниједна хришћанска деноминација никада није потпуно ослободила. Ипак, у 20. веку поново доминира здравије виђење мисије које подразумева инкултурацију.

Римокатоличка црква је одлукама Другог ватиканског концила легитимизовала инкултурацију и раскрстила са старом политиком наметања европских културних особености обраћеницима на другим континентима. Сам термин „инкултурација“ популаризовао је језуитски теолог Педро Арупе. По њему,

²⁴ Свети Јустин мученик и философ, „Апологија II упућена римском сенату у корист хришћана“, у Свети Јустин мученик и философ, *Сабрана дела I и II том* (Београд, Ваљево, Србиње: Универзитетски образовани православни богослови, Хиландарски фонд, Заджина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“, 2002), 66.

²⁵ Види: Paul Tillich, *Christianity and the Encounter of the World Religions* (New York, London: Columbia University Press, 1963), 78.

²⁶ Zizioulas, „The Orthodox Church and the Third Millennium“.

„фундаменталан и увек валидан принцип јесте да је инкултурација, заправо, инкарнација хришћанског живота и хришћанске поруке у одређеном културном контексту, тако да ово искуство не само да се изражава кроз елементе који припадају тој култури, (...) већ постаје принцип који оживљава, усмерава и обједињује културу, преображавајући је да би постала нова твар“.²⁷ У истом су духу и одлуке Другог ватиканског концила, конкретно *Пасторални устав цркве у модерном добу* или *Gaudium et Spes*, у којем се тврди да је црква, „живећи у различитим околностима кроз време, користила достигнућа различитих култура да би кроз своју проповед могла проширити и објаснити поруку Христову свим народима“,²⁸ или *Одлука о мисионарској активности цркве (Ad Gentes)*, у којој се препоручује да „заједница верних, обдарена богатствима културе сопственог народа, треба да буде дубоко укореењена у том народу“.²⁹ За римокатоличко виђење инкултурације битно је и неколико папских енциклика, нпр. *Slavorum Apostoli* папе Јована Павла II. Описујући мисионарску активност Светих Кирила и Методија, папа говори: „Дело евангелизације које су они спровели као пионери на словенским територијама узоран је пример онога што се данас назива 'инкултурација' – инкарнација Јеванђеља у локалним културама – и увођења ових култура у живот Цркве.“³⁰

Оно што је у протестантској теологији најближе римокатоличком појму инкултурације јесте тзв. контекстуална теологија. Она је рођена на Далеком истоку након Другог светског рата, када је највећи број хришћанских мисионара протеран из овога дела света, а обраћеници су били препуштени сами себи. То је значило да су далекоисточни протестанти били лишени (или ослобођени) стриктно европске теолошке мисли која им је била наметана у периоду колонијализма.

²⁷ Pedro Arrupe, „On Inculturation, to the Whole Society“ (1978). Приступљено 3. августа 2018. године, https://jesuitportal.bc.edu/research/documents/1978_arrupeinculturationsociety/

²⁸ *Gaudium et Spes: Pastoral Constitution of the Church in the Modern World* (1965). Приступљено 3. августа 2018. године, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_en.html

²⁹ *Ad Gentes: Decree on the Mission Activity of the Church* (1965). Приступљено 3. августа 2018. године, http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651207_ad-gentes_en.html

³⁰ John Paul II, *Slavorum Apostoli* (encyclical, 1985). Приступљено 3. августа 2018. године, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_19850602_slavorum-apostoli.html

Презвитеријански теолог са Тајвана по имену Шоки Ко „схватио је да само теологија која је рођена из животног контекста одређене цркве може бити животворна и може оспособити ту цркву да сведочи свету“.³¹ По њему, теологија се увек креће између Текста и контекста, тј. онога што нас учи Свето Писмо и конкретне културе у чијим оквирима се саопштава Јеванђеље. Пошто се овај контекст стално мења, а истовремено не постоје два иста контекста, црква је за Коа *ecclesia semper reformanda*: „Верујем да су контекстуалност и контекстуализација мисиолошке неопходности. (...) Контекстуализујућа теологија са великом озбиљношћу третира конкретни локални контекст. Она је укореењена у конкретној, одређеној ситуацији.“³² Протестантска контекстуална теологија додатно је развијена у Индији, Кини, Јапану и нарочито у Јужној Кореји у облику тзв. *Minjung* теологије чија је терминологија изразито конфуцијанистичка.

Православни теолози нису се активно бавили инкултурацијом или контекстуалном теологијом, тј. не постоји неки посебан „православни“ еквивалент овим појмовима. Ипак, многи православни теолози приметили су да није само недостатак теолошког разматрања инкултурације већ и изразито слаба инкултурација у православним мисијама разлог стагнације православља у новијем добу. Разматрајући успехе и неуспехе православља у 20. веку, Зизјулас у недостатке убраја управо лошу инкултурацију:

Нисмо успели да дубоко и истински християнизујемо свет. Црквена мисија је била или неадекватна, какав је случај са нама православнима, или суштински нехришћанска, какав је случај са великим процентом мисионарског жара и активности западних хришћана. Помешали смо Јеванђеље са националним и културним вредностима једног конкретног времена. Због тога нисмо успели да остваримо истинску инкултурацију Цркве. У бројним случајевима, хришћанске мисије су се претварале у наметање хришћанства одређеним људима без обзира на њихове културне особености.³³

³¹ Wilbert R. Shenk, „Contextual Theology: The Last Frontier“, in *The Changing Face of Christianity: Africa, the West, and the World*, ed. Lamin Sanneh & Joel A. Carpenter (Oxford: Oxford University Press, 2005), 193.

³² Shoki Coe, „In Search of Renewal in Theological Education“, *Theological Education*, Vol. 9, No. 4 (1973): 242.

³³ Zizioulas, „The Orthodox Church and the Third Millennium“.

Једна слабост православља на овом плану јесте незаинтересованост највећег броја теолога за мисионарско богословље, али и својеврстан страх од мисионарске ангажованости. Калаидзидис тврди да је основни разлог оваквог стања нагли заокрет грчких теолога током 60-их година ка евхаристијској еклисиологији која потцењује мисионарски рад, првенствено због разочараности у пијетистичка друштва какво је било ЗОИ.³⁴ Још један проблем је, према истом аутору, претерани национализам православних цркава, али и страх од одвајања од византијског културног наслеђа: „Православље се изгледа блиско идентификује са Византијом тако да је на крају у стању да прати само византијски модел у свакој области и аспекту црквеног живота (теологији, литургији, проповедању, администрацији, изгледу Цркве, иконографији, појању, итд).“³⁵ Што се тиче руске православне теологије, она има развијену мисиологију али и неретко негативне ставове према инкултурацији. Један од водећих руских стручњака на пољу мисиологије и религиологије, Георгиј Максимов, разматра ток руских мисија на Далеком истоку и критикује „претеране покушаје инкултурације хришћанства у азијску стварност“.³⁶ Максимов наводи мишљење свештеномученика Андроника Пермског:

Бакон Стефан Кугими рече да су католици и Богородицу (тј. статуу Богородице) обукли у јапански женски кимоно, а на питање 'због чега?' – нису могли ништа одговорити. (...) А у Кини, кажу, и Христа представљају као Кинеза, све с циљем прилагођавања локалним условима ради лакшег ширења хришћанства, али је резултат тога потпуна индиферентност.³⁷

Ипак, нису сви православни мисионари имали овако негативан и арогантан став према другим културама. Свети Николај Јапански, руски мисионар, био је чувен по познавању јапанске културе и по пажљивој афирмацији свега позитивног у тој култури. Већ је поменуто да је подстицао своју паству на љубав према сопственој култури, а посебно је занимљиво то што је Свети Николај афирмисао јапански култ предака – основни камен спотицања за римокатоличке и

³⁴ Види: Калаидзидис, „Православна теологија мисије“, 61.

³⁵ Калаидзидис, „Православна теологија мисије“, 74.

³⁶ Георгиј Максимов, *Святоотеческое понимание миссии* (Москва: Православное миссионерское общество имени Прп. Серапиона Кожеозерского, 2014), 138.

³⁷ Св. Андроник (Никольский), *Год в Японии*, цит. према: Максимов, *Святоотеческое понимание миссии*, 138.

протестантске мисионаре. Тако, следећи пример Светог Николаја, „јапански хришћани и даље учествују у прославама националних празника. Православни Јапанци се поклањају гробовима својих предака, поштујући њихову успомену, али се не обраћају духовима покојника. Могу присуствовати и будистичким погребима, разумевајући их као грађанске церемоније“.³⁸ Упркос томе, у православној мисиолошкој литератури ретко се могу наћи озбиљнија разматрања културолошких тековина. Јаков Стамулис, протестантски мисионар и теолог који се бавио и православном теологијом мисије, сматра да је разлог томе општа православна незаинтересованост за овосветска дешавања и упућеност на Божију истину као основни критеријум мисије. Закључак је јасан: „Култура и друштвено благостање су од друготепене важности.“³⁹ Овакав став је, нажалост, временом довео скоро до гашења мисионарске активности Цркве и управо је због тога ово православно игнорисање културолошких проблема неопходно преиспитати и размотрити нове и ефикасније мисионарске стратегије.

Треће и четврто поглавље чине једну целину утолико што се у трећем поглављу разматрају теорије о симболичким облицима и религијском симболизму Ернста Касирера и Паула Тилиха, док се у четвртом поглављу конкретни примери инкултурације из разних хришћанских мисија тумаче у светлу ових теорија. Те теорије су изабране због тога што признају значај симболичког изражавања за човеков духовни живот, као и због тога што омогућавају чвршће философско и теолошко утемељење целокупне расправе о инкултурацији. Постојање богате теолошке и нарочито богослужбене симболике у православљу, пак, омогућава позитивну оцену ових теорија и дозвољава да се на њима изгради једно ново виђење инкултурације као преображаја и освећења религијских симбола у нехришћанским културама.

Укратко, Ернст Касирер у свом капиталном делу *Философија симболичких облика*⁴⁰ тврди да је сваки израз човековог духа нужно симболичан, како у митском (религијском) тако и у емпиријском (научном) мишљењу. Наводећи бројна

³⁸ Г. Е. Бесстремьянная, *Японская Православная Церковь. История и современность* (Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2006), 31.

³⁹ Јаков Стамулис, *Савремено православно мисионарско богословље* (Београд: Хиландарски фонд при Православном богословском факултету Универзитета, 2005), 157.

⁴⁰ Ernst Kasirer, *Filozofija simboličkih oblika*. Beograd: BMG, 2000.

сведочанства из разних религија и културних система, Касирер објашњава развој човекове самосвести кроз симболичке облике и омогућава њихово позитивно вредновање, за разлику од просветитељског и појединих теолошких негативних вредновања симбола и са њима повезаног мита. Паул Тилих, са друге стране, у *Теологији културе* и неколико других дела објашњава разлику између обичних знакова и симбола, тврдећи да симболи настају из колективног несвесног и да увек указују на стварност која је изнад њих самих: „Они морају да указују на објект који по својој природи превазилази све у свету подељеном на субјективно и објективно. Прави симбол указује на објект који никада не може да постане објект. Религијски симболи представљају трансцендентно али га не чине иманентним. Они не претварају Бога у део створеног света.“⁴¹ На сличан начин о симболима говори и мирополит Амфилохије Радовић:

Језик Откровења и Литургије, а отуда и језик Цркве – језик је икона, симбола, образа, слика. Он је свестан тога да собом изражава – неизразиво, да је ризница Несместивог. Зато, избегавајући да разумски обухвати и дефинише оно што је по самој природи необухвативо, труди се истовремено да преко трезвоумних симбола, образа и слика, учини доступним доживљају и видљивом сабирном и саборном оку срца – чудо невиђено Божје тајне. Стога није чудо што тај језик увек има у себи нечега свештенога и сликовитог, боље рећи крилатог.⁴²

С обзиром да се симболи, по Тилиховом мишљењу, рађају из колективног несвесног, они не могу настајати и нестајати човековом вољом. Они су живи док год имају зачај за заједницу која их је изродила. На основу тога се може закључити да мисија, која је такође и културолошки дијалог, не може да се темељи на уништавању туђих симбола већ на њиховом преусмеравању: пошто симболи свакако указују на стварност која је изнад њих, неопходно их је усмерити ка Божијој стварности. Нешто слично је учињено у историји ране Цркве; том приком „хришћани су се показали способним да преусмере културни ток без склизнућа у предкултурно стање, да преобликују читаву културну творевину у новом духу“.⁴³

⁴¹ Paul Tillich, „The Religious Symbol“, *Daedalus*, Vol. 87, No. 3 (1958): 5.

⁴² Амфилохије Радовић, „Мисија Цркве и њена методика кроз векове“, *Богословље* (1984), 138.

⁴³ Флоровски, *Хришћанство и култура*, 20.

Исти процес следећим речима описује Богдан Лубардић: „Дух Свети уводи културе у претопионицу креативне божанске љубави Христа.“⁴⁴ Метафору можемо додатно проширити: огањ јеванђелске Истине у овој „претопионици“ уништава све лоше и оставља све племенито, али то за обраћенике у тренуцима одлуке за или против Јеванђеља није нимало пријатно. И појединац и друштво се опирају овом огњу, плашећи се раскида са прошлошћу.⁴⁵ Читаво искуство мора бити страшније када је раскид са прошлошћу апсолутан, тј. када се човеку не дозвољава да у Цркву унесе било шта од онога што су он и његови преци вековима стварали, али је сигурно лакше када Црква уважи ово наслеђе и прихвати га као људски дар Богу.

Конкретни примери оваквог мисионарског дијалога биће размотрени у четвртом поглављу. При том је неопходно користити сведочанства бројних мисионара из свих хришћанских конфесија, с циљем развијања јасније теологије инкултурације која би била ослобођена предрасуда и мањкавости конфесионалног приступа. Потребно је, наиме, кренути од првог корака инкултурације, а то је превођење Светог Писма и битне хришћанске литературе на језик народа ком се проповеда Јеванђеље. Освећење језика као симболичког система и основног средства комуникације је, дакле, неопходно за даљу христијанизацију културе. Други корак се односи на корекцију схватања времена. Циркуларно време је неспојиво са темељним хришћанским схватањем Бога као Творца, а управо је такво схватање времена често присутно у незнабожачким културама. Следећи неизоставан корак јесте избор Божијег имена, што може бити изузетно тежак и спор процес у многим случајевима. Језуитски мисионари у Јапану су, нпр. скоро две године несвесно проповедали будизам због погрешног превода латинског термина *Deus* јапанским термином *Dainichi* који означава оригиналног Буду. У Кини је расправа о Божијем имену чак и данас незавршена због тога што кинески језици немају појам који би одговарао апсолутном Богу. Слични проблеми јављали су се приликом проповедања Христа – оваплоћеног Бога који страда и умире на крсту, што је за многе културе тешко прихватљиво. Ипак, на овом плану су се увек одвијала најзанимљивија преусмеравања значења симбола, нарочито у уметности.

⁴⁴ Лубардић, „Хришћанство, инкултурација и биће књиге“, 124.

⁴⁵ Види: Флоровски, *Хришћанство и култура*, 17-18.

Култ предака је још једна тема која се често јавља у различитим инкултурацијама, а могуће је да је била битна и у крштењу Срба. Испоставило се да је у модерном добу ово најконтроверзнији елемент хришћанских мисија, нарочито у источној Азији и Африци. Пометња долази од тога што велики број мисионара култ предака види као религиозну праксу док га обраћеници доживљавају као породичну и грађанску дужност. С овим је повезано и питање поштовања истакнутих личности из националне историје, нпр. Сократа и Платона међу старим Грцима или Конфуција међу Кинезима. Једно од могућих решења свих поменутих питања јесте протестантски приступ у виду контекстуалне теологије, који подразумева развој теологије у складу са локалним философијама и одговарање на питања која извиру из животног искуства локалних хришћана. Због тога је добро упознати се са примерима оваквих теологија у Индији, источној Азији и Африци.

Пето и последње поглавље рада биће посвећено проблемима који се јављају у процесу инкултурације, а три су основна: синкретизам, прозелитизам и секуларизација. Прва два се тичу мисије у нехришћанским културама, док се последњи тиче унутрашње мисије Цркве. Питање до које мере је мисија инкултурација а од које синкретизам је увек актуелно и не постоји један општеприхваћен одговор. Штавише, не постоји ни јединствен став према синкретизму; за антропологе је то позитиван феномен, заслужан за нове стимулације у историјском развоју религија, док је за теологе он обавезно негативан. Свакако, „заузимање позитивног или негативног става зависи од дефиниције синкретизма и обично одражава конзервативне или либералне склоности“.⁴⁶ Један став, који би одговарао духу православне теологије, може се засновати на претходно поменутом разликовању откривењског и религијског дела хришћанства: синкретизам (у позитивном смислу) могућ је само на плану религијског дела, али никако на плану Откривења. То значи да је могуће прихватити уметност, одређене обичаје, па чак и поједине ритуале, уколико они својим формом нису превише страни црквеном духу. На пример, култ предака се може прихватити као грађанска дужност и преобразити у молитве за покојнике, док

⁴⁶ Peter S.J. Schineller, „Inculturation and Syncretism: What is the Real Issue?“, *International Bulletin of Missionary Research*, Vol. 16, No. 2 (April 1992): 50.

ритуали који подразумевају узимање опојних средстава или враћање не могу бити прихваћени. Старклоф правда један „христијанизован“ ритуал северноамеричких урођеника у којем се магијско враћање црне магије ономе који је извршио магијски напад претвара у молитву Исусу да црну магију претвори у силу добра која ће морално исцелити злочинца.⁴⁷ Ипак, ово би било претерано удовољавање локалној религиозности јер не долази до елементарног преумљења и уздизања обраћеника изнад магијског схватања религије. Такво је и Крамерово мишљење; наиме, он осуђује агресивно негирање домаће религиозности, али и „дељење религиозног искуства“ и претерану попустљивост паганизму.⁴⁸

Проблем прозелитизма је историјски карактеристичан за римокатоличку мисионарску делатност, али се може уочити и у другим хришћанским конфесијама. Реч је о заклањању прозелитизма плаштом инкултурације, што је очигледно у случају унијата или грко-католика. Римокатоличка пропаганда је у прошлости садржавала и фигуризам, односно тражење наводних пророчанстава о Христу у древним списима нехришћанских култура, што се понекад може срести и у православној апологетици.⁴⁹ У оквиру овог одељка може се расправљати и о питању постепеног проповедања, што на први поглед јесте прозелитизам, али такав који је утемељен на реалним културолошким проблемима. Овде је реч о прећуткивању одређених откривењских истина док обраћеник не постигне одговарајући степен вере да би те истине могао прихватити, нпр. тајну Христовог страдања и васкрсења.

Последње питање, које се тиче унутрашње мисије Цркве, јесте поновна нкултурација хришћанства у секуларизованом друштву, односно *реинкултурација*. Полазећи од чињенице да ниједна култура не може да се потпуно ограда од Бога, Црква треба да размотри проповедничку стратегију за људе чије размишљање више не формира библијско учење већ емпиријска наука. Кроз историју теологије 20. века приметно је више покушаја такве реинкултурације, а једним се свакако може сматрати Бултманова демитологизација Библије. Остали покушаји са сличном

⁴⁷ Види: Starkloff, „Inculturation and Cultural Systems 2“, 286.

⁴⁸ Види: Kraemer, *The Christian Message*, 302.

⁴⁹ Типичне фигуристичке идеје заступљене су у познатим чланцима Радивоја Јосића које је током 30-их година издавао у часопису *Богословље* под насловом „Месијанска идеја код културних народа пре Христа“.

намером приближавања хришћанства и савременог друштва јесу научна теологија Томаса Торенса, теолошка наука Алистера Мекграта, покушај изградње августиновске науке у философији Алвина Плантинге, итд.

Методе рада

У истраживању ће, на првом месту, бити примењен тзв. *синоптички метод* који подразумева мултидисциплинарност. То значи да ће развој концепта инкултурације бити посматран из неколико различитих углова: теолошког, религиолошког, културолошког и историјског. Унутар теолошког разматрања неопходно је инкултурацију посматрати у контексту све три велике хришћанске конфесије, односно истражити како оне виде инкултурацију и како је њихов доживљај инкултурације практично спроведен. Религиолошка и културолошка перспектива односи се на локалне религије и културе које су слушаоци јеванђелске проповеди. Потребно је, наиме, ући у само биће ових цивилизацијских система да би се проценило колико су одређени процеси инкултурације адекватно спроведени, тј. да ли су мисионари правили претеране уступке културама или су мудро бирали искре Логоса скривене у њима. Историјска перспектива је сама по себи *историјски метод* који ће бити примењен у дисертацији: биће спроведено историјско истраживање појма инкултурације, уз консултовање адекватних докумената и историјских сведочанстава, нпр. савремених извора, мисионарских дневника и часописа, итд. Ту су од посебног значаја извори који сведоче о хришћанским мисијама у Азији и Африци.

У раду неће бити непотребних заузимања стриктно конфесионалних или апологетичарских позиција. То значи да схватања инкултурације у римокатоличкој и протестантској мисиологији неће бити искључиво процењивана на основу православних схватања већ ће, у сврху њиховог адекватног истраживања, бити консултовани оригинални списи католичких и протестантских аутора.

У истраживању ће бити кориштена обимна литература, примарно на енглеском језику, а у нешто мањем обиму и на руском и српском језику. Основни разлог давања предности литератури на енглеском језику јесте то што су све

студије које имају највећу важност за нашу тему писане управо на енглеском, укључујући и студије аутора који се баве православном мисиологијом. Битније студије које ће бити кориштене, а које овде вреди издвојити, јесу: зборник *Go Forth in Peace: Orthodox Perspectives on Mission* који је уредио Јован Брија, *Orthodox Perspectives on Mission* Петра Василијадиса, *Mission in Christ's Way* архиепископа Анастасија Јанулатоса, *Transforming Mission* Дејвида Боша, *Constants in Context: A Theology of Mission for Today* Стивена Беванса, *A Handbook of Inculturation* Питера Шинелера, итд. Биће кориштене и онлајн архиве неколико значајних мисионарских часописа, нпр. *Китайский благовестник*, *Missionalia*, *International Bulletin of Missionary Research*, итд.

Циљеви рада

Основни циљ рада јесте истраживање феномена инкултурације, како у оквиру православне теологије тако и из перспективе православне теологије, као и разматрање могућности примене инкултурације у православној мисиологији. Сврха таквог истраживања јесте богаћење православне мисиологије и подстицање њеног развоја на нашем говорном подручју. Истовремено, позитивно вредновање инкултурације може допринети и преусмеравању наше теолошке мисли на актуелне културне и друштвене проблеме Цркве.

Други циљ ове дисертације јесте да укаже на могућности нових мисионарских метода. Једна од основних поставки рада јесте да православна мисионарска активност стагнира управо због неспособности православних мисионара да се адекватно суоче са изазовима нових култура. Свакако, та неефикасност се делимично темељи на лошем квалитету мисиолошке едукације, али много више на страху од напуштања византијског узора. Пажљиво истраживање инкултурације може произвести како обновљену мисионарску свест, тако и обновљену ранохришћанску инклузивност која је, с обзиром на лоше резултате православних мисионара у областима где су римокатолици и протестанти остваривали одличне резултате, очигледно мањкава у нашој мисионарској пракси.

Још један циљ рада јесте покушај да се примењеној теологији на нашем говорном подручју представе нови правци развоја кроз дух мултидисциплинарности. Другим речима, све дисциплине које су неопходне за адекватну инкултурацију, као што су религиологија, социологија, философија, компаративна митологија и сл., могу кроз црквену мисиологију (у теоријском и практичном смислу) и теологију инкултурације постати *ancillae theologiae* на један нов начин.

Коначно, циљ рада је да покрене дискусију и тако отвори нове теме у области мисионарског богословља и примењене теологије уопште. Оно што би свакако било занимљиво истражити јесу конкретни процеси инкултурације у различитим деловима света, методе одређених мисионара, књижевна и ликовна уметност која је попримала занимљиве форме као исход инкултурације, итд.

Значај истраживања

Значај овог рада може се сагледати у неколико аспеката. На првом месту, очигледно је да феномен инкултурације није подробно истраживан у оквиру српске теолошке мисли, док је на глобалном плану православне теологије истраживан сасвим мало, узгредно и несистематично. Уколико је и истраживана, инкултурација је неретко бивала негативно оцењена, али разлог томе није истинска природа инкултурације већ непознавање свих друштвених и културних околности у којима се проповедало Јеванђеље. Према томе, сажимање искустава православних, али и римокатоличких и протестантских мисионара било би значајно због тога што би помогло јаснијем виђењу инкултурације и окренуло православну мисиологију у бољем правцу.

На другом месту, истраживање може да превазиђе локални (православни) контекст и да постигне важност на плану хришћанске теологије уопште, што би било постигнуто употребом философије симболичких облика Ернста Касирера и теорије о религијском симболизму Паула Тилиха у расправи о инкултурацији. Реинтерпретација инкултурације као преусмеравања значења религијских симбола

у локалним културама које се сусрећу са хришћанством у чину мисије даје раду неопходну оригиналност.

Прелиминарна библиографија

Латинична

- *Ad Gentes: Decree on the Mission Activity of the Church* (1965).
- Arrupe, Pedro. „On Inculturation, to the Whole Society“ (1978). Приступљено 3. августа 2018. године,
https://jesuitportal.bc.edu/research/documents/1978_arrupeinculturationsociety/
- Bevens, Stephen B. *Constants in Context: Theology of Mission for Today*. Maryknoll, New York: Orbis Books, 2004.
- Bosch, David J. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Maryknoll, New York: Orbis Books, 1991.
- Charbonnier, Jean-Pierre. *Christians in China: A.D. 600 to 2000*. San Francisco: Ignatius Press, 2007.
- Cheung, David. *Christianity in Modern China: The Making of the First Native Protestant Church*. Leiden, Boston: Brill, 2004.
- *Christian Theology in Asia*. Edited by Sebastian C.H. Kim. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Coe, Shoki. „In Search of Renewal in Theological Education“. *Theological Education*, Vol. 9, No. 4 (1973): 233-243.
- Coleridge, Henry James. *The Life and Letters of St. Francis Xavier*. London: Burns and Oates, 1881.
- Collins, Paul M. *Christian Inculturation in India*. Hampshire, Burlington: Ashgate Publishing Limited, 2007.
- *Conversion to Christianity from Late Antiquity to the Modern Age: Considering the Process in Europe, Asia, and the Americas*. Edited by Calvin B. Kendall et al. Minneapolis: Center for Early Modern History, University of Minnesota, 2009.

- *Cultural Translation in Early Modern Europe*. Edited by Peter Burke & R. Po-chia Hsia. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Fleming, Daniel Johnson. *Heritage of Beauty*. New York: Friendship Press, 1937.
- Frykenberg, Robert Eric. *Christianity in India: From Beginnings to the Present*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- *Gaudium et Spes: Pastoral Constitution of the Church in the Modern World* (1965).
- Geertz, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, Inc., 1973.
- *Go Forth in Peace: Orthodox Perspectives on Mission*. Edited by Ion Bria. Geneva: World Council of Churches, 1986.
- Gordon, E.A. *Asian Christology and the Mahayana*. Tokyo: Maruzen & Company, Ltd., 1921.
- *Handbook of Christianity in Japan*. Edited by Mark R. Mullins. Leiden, Boston: Brill, 2003.
- Higashibaba, Ikuo. *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan Belief and Practice*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 2001.
- John Paul II, *Slavorum Apostoli* (encyclical, 1985).
- Johnson, Aaron P. *Ethnicity and Argument in Eusebius' Praeparatio Evangelica*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Jones, J.P. „Christianity and the Indigenous Thought of India“. *The Biblical World*, Vol. 36, No. 4 (1910): 235-242.
- Kasirer, Ernst. *Filozofija simboličkih oblika*. Beograd: BMG, 2000.
- Kharin, Ilya Nikolayevich. „Self-Realization of the Japanese Orthodox Church, 1912-1956“. PhD dissertation. Princeton University, 2011.
- Kim, Jung Han. „Christianity and Korean Culture: The Reasons for the Success of Christianity in Korea“. *Exchange*, Vol. 33, No. 2 (2004): 132-152.
- Kraemer, Hendrik. *The Christian Message in a Non-Christian World*. New York, London: Harper & Brothers, 1938.
- Legge, James. *The Notions of the Chinese concerning God and Spirits*. Hongkong: „Hongkong Register“ Office, 1852.
- Legge, James. *The Religions of China. Confucianism and Taoism described and Compared with Christianity*. London: Hodder and Stoughton, 1880.

- Legge, James. *The Nestorian Monument of Hsi-an Fu*. New York: Paragon Book Reprint Corp., 1966.
- Longxi, Zhang. *The Tao and the Logos: Literary Hermenutics, East and West*. Durham, London: Duke University Press, 1992.
- Malan, S. C. *Who is God in China, Shin or Shang-Te?* London: Samuel Bagster and Sons, 1855.
- Mase-Hasegawa, Emi. *Christ in Japanese Culture: Theological Themes in Shusaku Endo's Literary Works*. Leiden, Boston: Brill, 2008.
- Mashau, Derrick & Ngcobo, Themba. „Christian Mission in creative Tension with African Worldview(s). A Post-Colonial Engagement Regarding Life after Death and Ancestry“. *Missionalia*, Vol. 44, No. 1 (2016): 34-49.
- Moe, David Thang. „Themes and Methodologies in Pauline Missiology for a Contemporary World“. *Missionalia*, Vol. 45, No. 2 (2017): 99-116.
- Niebuhr, H. Richard. *Christ & Culture*. New York: HarperCollins Publishers, 2001.
- Ntrie-Akpabi, Vincent. „Inculturation as Self-Identification: An African in Search of Authentic Christian Identity. A Theological Enquiry Ammong the Ewe of Ghana“. Dissertação final. Porto: Universidade Católica Portuguesa, Faculdade de Teologia, 2016.
- *Orthodox Perspectives on Mission*. Edited by Petros Vassiliadis. Eugene, Oregon: Regnum Books International, 2013.
- Park, A. Sung. „Minjung Theology: A Korean Contextual theology“. *Indian Journal of Theology*, Vol. 33, No. 4 (1984): 1-11.
- Phan, Peter C. „Jesus the Christ with an Asian Face“. *Theological Studies* 57 (1996): 399-430.
- Renich, Katharine Louise. „The Life and Methods of Matteo Ricci, Jesuit Missionary to China, 1582-1610“. Master thesis. University of Illinois, 1914.
- Reville, John C. *Saint Francis Xavier, Apostle of India and Japan*. New York: The America Press, 1919.
- Romanides, John S. „The Sickness of Religion and Its Orthodox Cure“. *Orthodoxy and Religion*, No. 1618 (November 2005), 3-4. Приступљено 4. августа 2018. године, http://www.oodegr.com/english/psyxotherap/Romanides_sickness_of_religion.htm

- Sanneh, Lamin. *Disciples of All Nations: Pillars of World Christianity*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Schineller, Peter S.J. *A Handbook of Inculturation*. New York: Paulist, 1990.
- Schineller, Peter S.J. „Inculturation and Syncretism: What is the Real Issue?“. *International Bulletin of Missionary Research*, Vol. 16, No. 2 (April 1992): 50-53.
- Schouten, Jan Peter. *Jesus as Guru: The Image of Christ among Hindus and Christians in India*. Amsterdam, New York: Rodopi, 2008.
- Scott, Gregory Adam. „Timothy Richard, World Religion, and Reading Christianity in Buddhist Garb“. *Social Sciences and Missions* 25 (2012): 53-75.
- Shenk, Wilbert R. „Contextual Theology: The Last Frontier“. In *The Changing Face of Christianity: Africa, the West, and the World*, ed. Lamin Sanneh & Joel A. Carpenter, 191-212. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Shoji, Masatoshi John. „The Orthodox Church of Japan, 1912-1954: A Time of Troubles“. Master thesis. St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary, 2007.
- Shorter, Aylward. *Toward a Theology of Inculturation*. Eugene, Oregon: Wipf and Stock Publishers, 2006.
- Starkloff, Carl F. „Inculturation and Cultural Systems (part one)“, *Theological Studies* 55 (1994): 66-81.
- Starkloff, Carl F. „Inculturation and Cultural Systems (part two)“, *Theological Studies* 55 (1994): 274-294.
- Sundkler, Bengt & Steed Christopher. *A History of the Church in Africa*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Tillich, Paul. *Dynamics of Faith*. New York: Harper & Brothers, 1957.
- Tillich, Paul. „The Religious Symbol“. *Daedalus*, Vol. 87, No. 3 (1958): 3-21.
- Tillich, Paul. *Christianity and the Encounter of the World Religions*. New York, London: Columbia University Press, 1963.
- Tillich, Paul. *Teologija kulture*. Rijeka, Sarajevo: Ex Libris, Synopsis, 2009.
- Tinling, James. *Early Roman-Catholic Missions to India*. London: S.W. Patridge and Co., 1871.
- Venn, Henry. *The Missionary Life and Labours of Francis Xavier*. London: Longman, Green, Longman, Roberts, & Green, 1862.

- Veronis, Luke. *Go Forth: Stories of Mission and Resurrection in Albania*. Chesterton: Conciliar Press, 2010.
- Yannoulatos, Anastasios. *Mission in Christ's Way: An Orthodox Understanding of Mission*. Brookline, MA: Holy Cross Orthodox Press, 2010.
- Waldenfels, Hans. *Jesus Christ and the Religions: An Essay in Theology of Religions*. Milwaukee: Marquette University Press, 2009.
- Walls, Andrew F. *The Missionary Movement in Christian History: Studies in the Transmission of Faith*. Maryknoll, New York: Orbis Books, 1996.
- Wheeler, Ray. „The Legacy of Shoki Coe“. *International Bulletin of Missionary Research*, Vol. 26, No. 2 (April 2002): 77-80.
- Wong, Joseph H. „Logos and Tao: Johannine Christology and a Taoist Perspective“. *Path 2* (2003): 341-374.
- Zizioulas, John. „The Orthodox Church and the Third Millennium“ (lecture presented at Balamand Monastery, December 4, 1999), приступљено 29. јула 2018. године, <http://theology.balamand.edu.lb/index.php/local-events/738-zizioulaslecture>
- Zwetsch, Roberto E. „Intercultural Theology and the Challenge of the Indigenous Peoples in Latin America“. *Missionalia*, Vol. 43, No. 3 (2015): 526-544.

Библиографија

- Биговић, Радован. *Црква и друштво*. Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ, 2000.
- Бесстремјанная, Г. Е. *Японская Православная Церковь. История и современность*. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2006.
- Бесстремјанная, Г. Е. *Христианство и Библия в Японии: Исторический очерк и лингвистический анализ*. Москва: Отдел внешних церковных связей Московского Патриархата, 2006.
- Свети Василије Велики. *Беседе*. Манастир Хиландар, 2002.
- Голијанин, Ведран. *Религије источне Азије у дијалогу са хришћанством (књига прва): Мисиолошки приступ народним религијама Јапана и Кине*. Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког, 2014.

- Голијанин, Ведран. *Религије источне Азије у дијалогу са хришћанством (књига друга): Мисиолошки приступ конфуцијанизму*. Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког, 2016.
- Грин, Мајкл. „Евангелизација некад и сад – изазови“, *Богословље* 2 (2012): 29-36.
- *Дела апостолских ученика*. Превео и приредио Атанасије Јевтић. Врњачка Бања, Требиње: Манастир Хиландар, Манастир Тврдош, Братство Св. Симеона Мироточивог, Браћа Станишићи – Никшић, 2002.
- *Дневници Святого Николая Японского (1-5)*. Санкт-Петербург: Гиперион, 2004.
- Ефимов, А.Б. *Очерки по истории миссионерства Русской Православной Церкви*. Москва: Православный Свято-Тихоновский гуманитарный университет.
- Јанулатос, Анастасије. „Православно виђење: како разликовати истинску мисију од прозелитизма“, *Логос* (2006): 219-223.
- Јевтић, Атанасије. *Философија и теологија*. Врњачка Бања: Свети Симеон Мироточиви, 1994.
- Јосић, Радивој. *Месијанска идеја код културних народа пре Христа*. Београд: Привредник, 1931.
- Свети Јустин мученик и философ. *Сабрана дела I и II том*. Београд, Ваљево, Србиње: Универзитетски образовани православни богослови, Хиландарски фонд, Заджбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“, 2002.
- Калаидзидис, Панделис. „Православна теологија мисије: суочавање са изазовима глобалног света“, *Богословље* 1 (2018): 61-92.
- *Климент Александријски. Тертулијан*. Београд-Србиње-Ваљево: Хришћанска мисао, Универзитетска библиотека православни богослови, Хиландарски фонд, Задужбина „Николај Велимировић и Јустин Поповић“, 2008.
- Лубардић, Богдан. „Хришћанство, инкултурација и биће књиге, – од језика до Личности“, *Богословље* (2000): 91-148.
- Мајендорф, Јован. *Сведочење (хришћана) свету*. Краљево: Епархијски управни одбор Епархије Жичке, 2007.
- Макридис, Василиос Н. *Културна историја православља и модерност*. Београд: Фондација Конрад Аденауер, Хришћански културни центар др Радован Биговић, 2014.

- Максимов, Георгий. *Святоотеческое понимание миссии*. Москва: Православное миссионерское общество имени Прп. Серапиона Кожеозерского, 2014.
- *Православие на Дальнем Востоке (выпуск 1): 275-летие российской духовной миссии в Китае*. Отв. ред. М.Н. Боголюбов. Санкт-Петербург: Андреев и сыновья, 1993.
- *Православие на Дальнем Востоке (выпуск 2): Памяти Святителя Николая, Апостола Японии 1836-1912*. Отв. ред. М.Н. Боголюбов. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, Санкт-Петербургская Православная Духовная Академия, 1996.
- Радовић, Амфилохије. „Мисија Цркве и њена методика кроз векове“. *Богословље* (1984): 131-141.
- Стамулис, Яков. *Савремено православно мисионарско богословље*. Београд: Хиландарски фонд при Православном богословском факултету Универзитета, 2005.
- Стојановић, Љубивоје. *Пастирско богословље са мисионарством*. Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 2012.
- Флоровски, Георгије. *Хришћанство и култура*. Београд: Логос, 2005.
- Хисамутдинов, А.А. *Русская Аляска и православие*. Владивосток: Издательство Дальневосточного университета, 2015.

Ведран Голијанин рођен је 1. фебруара 1987. године у Сарајеву. Године 1992. због ратних дејстава на подручју Сарајева са породицом је избегао на Соколац, где је завршио основну школу. Благословом Његовог Високопреосвештенства блаженопочившег митрополита дабробосанског Господина Николаја, године 2001. уписује Богословију Светог Петра Дабробосанског у Фочи. По завршетку Богословије, године 2005. уписује Православни богословски факултет Светог Василија Острошког, на којем је дипломирао у марту 2010. године. На истом факултету уписује други циклус студија (мастер) крајем 2011. године. Завршни мастер рад *Слике Христа у источној Азији: Инкултурација хришћанства у Кини, Јапану и Кореји*, који је написао под менторским вођством др Дарка Ђога, одбранио је у априлу 2013. године. Докторске студије на Православном богословском факултету у Београду уписао је у новембру 2016. године.

Током 2009/2010. школске године, радио је као библиотекар на Богословском факултету у Фочи, након чега је, од 2010. до 2013. године, радио у библиотеци Богословије у Фочи. Од новембра 2013. године обављао је дужност наставног сарадника на Богословском факултету у Фочи, на којем 2016. године бива изабран у звање вишег асистента за предмет Пастирско богословље са омилитиком.

Област његовог интересовања јесте практична теологија, конкретно мисиологија. Темеље спољашње мисије изграђује анализирајући мисиолошки потенцијал религија кроз призму инкултурације, а на основу искуства великих хришћанских мисионара. У области унутрашње мисије првенствено га занима феномен атеизма, његова историја и савремено стање, уз посебан осврт на последице које атеизам оставља на однос теологије и природних наука.

Аутор је две књиге из области религиологије и мисиологије, као и више научних радова.

Књиге

Религије источне Азије у дијалогу са хришћанством (књига прва): Мисиолошки приступ народним религијама Јапана и Кине. Православни богословски факултет Светог Василија Острошког, Фоча, 2014.

Религије источне Азије у дијалогу са хришћанством (књига друга): Мисиолошки приступ конфуцијанизму. Православни богословски факултет Светог Василија Острошког, Фоча, 2016.

Чланци објављени у научним часописима

„Jesus in Japanese Culture: From Tokugawa Catacombs to Endo Shusaku“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, година XI бр. 11 (2012), стр. 25-45.

„Jesus Christ and the Minjung in Korean Liberation Theology“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, година XII бр. 12 (2013), стр. 51-72.

„Несторијанска плоча. Историја заборављених кинеских хришћана“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, година XII бр. 12 (2013), стр. 171-194.

„Теологија и други: Медитације над гробом апологетике“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, посебно издање поводом 20 година од оснивања Богословског факултета (2014), стр. 57-76.

„Исус Христос у кинеској мисли“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, посебно издање поводом 20 година од оснивања Богословског факултета (2014), стр. 99-136.

„New Atheism and 'Evil' of Religions: The Call of Pastoral Theology for Building New Apologetics“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, година XIV бр. 14 (2015), стр. 48-75.

„Богословље на делу: Друштвена ангажованост Цркве у историјском, пастирском и мисиолошком контексту“, *Годишњак*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, година XV бр. 15 (2016), стр. 52-73.

„Ернст Касирер и Рудолф Бултман о односу мита и религије“, *Богословље*, часопис Православног богословског факултета Универзитета у Београду, 77/1 (2018), стр. 93-108.

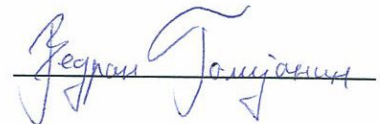
„Ричард Докинс и Алистер Мек Грат о односу религије и природних наука“, *Црквене студије*, Центар за црквене студије, Ниш, година XV бр. 15 (2018), стр. 389-406.

ИЗЈАВА

Којом ја, Ведран Голијанин, потврђујем да тему докторске дисертације под насловом „Теологија инкултурације и њено место у православном мисионарском богословљу“, коју сам пријавио на Православном богословском факултету Универзитета у Београду, нисам претходно пријављивао на другој високошколској установи у Србији или иностранству.

10. септембра 2018. године

Ведран Голијанин

A handwritten signature in blue ink, reading "Vedran Golijanin", written over a horizontal line.